

تحلیل سیاسی هفته (۲۰)
پیروزی حزب عدالت و توسعه در انتخابات ترکیه؛
ریشه‌ها و چشم‌اندازها

نام دفتر: مطالعات سیاسی

شماره مسلسل: ۲۶۰۱۰۸۴۱

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۳/۲۵

با شمارش نهایی آرای انتخابات پارلمانی ترکیه و اعلام نتایج آن، همچنان که پیش‌بینی می‌شد، حزب عدالت و توسعه به‌عنوان حزب حاکم این کشور بار دیگر موفق شد تا با کسب اکثریت آرا قدرت را در اختیار خود حفظ نماید. براساس نتایج نهایی، حزب عدالت و توسعه به رهبری رجب طیب اردوغان، نخست‌وزیر کنونی ترکیه توانست ۶۹/۹۱ درصد آرا را به خود اختصاص دهد و با به دست آوردن ۳۲۶ کرسی از مجموع ۵۵۰ کرسی پارلمان، برای سومین بار پیاپی زمام امور در ترکیه را در اختیار گیرد.

مطابق با اعلام مراجع رسمی، حزب جمهوری خلق که گرایش‌های لائیک‌ها را در ترکیه نمایندگی می‌کند با ۲۵/۹ درصد آرا و تصاحب ۱۳۵ کرسی در پارلمان، حزب خلق ملی‌گرا با ۱۳ درصد آرا و تصاحب ۵۲ کرسی و نمایندگان مستقل با ۶/۶ درصد آرا و تصاحب ۳۶ کرسی، ترکیب جدید پارلمان ترکیه را در کنار نمایندگان حزب عدالت و توسعه تشکیل خواهند داد.

نکته مهم در مورد انتخابات پارلمانی اخیر در ترکیه آن است که با وجود مهیا بودن فضای رقابتی در این انتخابات و امکان حضور احزاب و گروه‌ها با گرایش‌های سیاسی مختلف، پیروزی حزب عدالت و توسعه و در نتیجه حفظ ترکیب کنونی هیئت حاکمه در این کشور از قبل قطعی و قابل پیش‌بینی بود. اما آنچه این قطعیت را قوت بخشید به سابقه عملکرد حزب اسلام‌گرای عدالت و توسعه و دولت اردوغان مربوط می‌شود. این حزب از زمان به قدرت رسیدن تاکنون با ارائه عملکرد مثبت و قابل قبول در هر دو عرصه داخلی و خارجی توانسته است مقبولیت گسترده‌ای در داخل ترکیه به دست آورد به نحوی که طی سال‌های اخیر و در جریان برگزاری انتخابات ملی مختلف در ترکیه پیروزی این حزب در انتخابات از مدت‌ها قبل قابل پیش‌بینی بود.

عملکرد حزب عدالت و توسعه و دولت اردوغان در دو سطح داخلی و خارجی به شرح ذیل مثبت ارزیابی شده است:

۱. به لحاظ اقتصادی، یکی از نقاط مثبت عملکرد حزب عدالت و توسعه از زمان به دست گرفتن قدرت ساماندهی وضعیت اقتصادی این کشور بوده است. لازم به ذکر است که در ابتدای روی کار آمدن این حزب، ترکیه درگیر بحران اقتصادی و نرخ بالای تورم بود و معضل بدهی خارجی این کشور نیز در آن زمان غیرقابل حل به نظر می‌آمد.

اما اکنون، ترکیه با برخورداری از یک اقتصاد ۷۴۰ میلیارد دلاری توانسته است جایگاه شانزدهمین اقتصاد برتر دنیا را به خود اختصاص دهد. سیر صعودی تولید ملی و افزایش سرمایه‌گذاری و حضور در صنایع مختلف و فعال‌سازی تجارت خارجی بهبود شرایط اقتصادی ترکیه در سال‌های اخیر را به دنبال داشته است. تمرکز دولت اردوغان بر پروژه‌هایی نظیر ساخت راه‌آهن، بهبود وضعیت بهداشت و سلامت و پروژه‌های ساخت مسکن، ارتقای سطح استاندارد زندگی مردم ترکیه را موجب شده است. موفقیت دولت در کاهش نرخ تورم به ۷ درصد، افزایش حقوق در بخش‌های مختلف جامعه به همراه کاهش بدهی‌های خارجی در مقابل افزایش سرمایه‌گذاری در داخل و ایجاد شرکت‌های متعدد فعال برای اشتغال در فضای کسب‌وکار حتی در بیرون مرزها از جمله شاخص‌ها و شواهدی است که پیشرفت‌های اقتصادی ترکیه در دوران حاکمیت حزب عدالت و توسعه را تأیید می‌کند.

۲. علاوه‌بر شرایط اقتصادی، دولت اردوغان در زمینه بهبود وضعیت سیاسی در ترکیه به‌ویژه از حیث ارتقای استانداردهای دموکراتیک نیز عملکرد قابل قبولی از خود برجای گذاشته است. درحالی که تا پیش از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه، شرایط سیاسی ترکیه به واسطه تسلط نظامیان بر امور این کشور فاقد فضای دموکراتیک قلمداد می‌شد، اقدامات این حزب در زمینه کاهش نفوذ سیاسی نظامیان از یک طرف و فراهم کردن شرایط برای برگزاری انتخابات سالم‌تر و عادلانه‌تر،

اوضاع این کشور را از حیث نزدیکی به روندهای دمکراتیک به‌طور چشمگیری بهبود بخشید. دولت اردوغان همچنین به دلیل فراهم کردن فضای مناسب برای تعامل حکومت مرکزی با کردها و اعطای آزادی‌ها و حقوق بیشتر به آنها و حمایت از حقوق و آزادی‌هایی چون حق داشتن حجاب و... کارنامه مثبتی در زمینه تقویت وضعیت دمکراسی و حقوق بشر از خود برجای گذاشت.

۳. جدا از حوزه سیاست داخلی، در عرصه سیاست خارجی نیز دولت اردوغان در ارتقای منزلت و موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی ترکیه به موفقیت‌های قابل توجهی دست یافته است. تلاش دولتمردان اسلامگرای ترکیه در طول سال‌های اخیر معطوف به پیگیری اقدامات مقتضی برای متوازن ساختن سیاست خارجی این کشور بوده است. این تلاش موجب فعال شدن دیپلماسی آنکارا در حوزه‌ها و مناطقی شده است که پیشتر از سوی زمامداران لائیک مورد بی‌اعتنایی قرار می‌گرفت. براین اساس شاهد حضور فعال ترکیه در معادلات و ترتیبات سیاسی، امنیتی و اقتصادی مناطقی چون خاورمیانه و شرق مدیترانه هستیم. ترکیه در سال‌های گذشته به بازیگری اثرگذار در این حوزه‌ها تبدیل شده است. رویکرد نوین ترکیه به سیاست خارجی آمیختگی انکارناپذیری با عملگرایی مبتنی بر تأمین منافع ملی دارد و از این رو از سوی افکار عمومی مورد حمایت قرار می‌گیرد. فعال ساختن حوزه سیاست خارجی در دوره اسلامگراها سبب شده است که ترکیه در مسائل مختلفی چون بحران فلسطین، موضوع هسته‌ای ایران، بحران عراق و تحولات اخیر در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا به بازیگری اثرگذار و قابل اعتنا تبدیل شود.

با توجه به چنین عملکرد مثبتی از سوی حزب حاکم عدالت و توسعه و در نتیجه افزایش رضایتمندی عمومی نسبت به آن، از پیش از برگزاری انتخابات پارلمانی اخیر در ترکیه، پیروزی مجدد این حزب در انتخابات از قبل قطعی و حتمی به نظر می‌رسید. در واقع مسئله اصلی در این انتخابات، موضوع امکان پیروزی حزب عدالت و توسعه نبود بلکه مسئله اصلی موضوع امکان کسب این پیروزی با اکثریت مطلق آرا یا اکثریت ساده بود. تمام تلاش نیروها و احزاب اپوزیسیون نیز در انتخابات آن بود که از کسب اکثریت مطلق آرا توسط حزب عدالت و توسعه در این انتخابات جلوگیری نمایند چرا که در صورت تحقق چنین موفقیتی، دولت اردوغان مطابق قانون می‌توانست تصمیمات حساسی نظیر تنظیم یک قانون اساسی جدید را بدون مراجعه به آرای عمومی (رفراندوم) به مرحله اجرا بگذارد. حزب عدالت و توسعه برای تأمین این هدف نیازمند کسب حداقل ۳۶۷ کرسی در پارلمان بود که در نهایت این موفقیت برای آن حاصل نگردید.

با این حال نتایج انتخابات کماکان این موقعیت را در اختیار حزب عدالت و توسعه قرار می‌دهد که بدون نیاز به ائتلاف با احزاب دیگر، اقدام به تشکیل دولت مورد علاقه خود نماید که این مسئله به معنای تداوم فعالیت دولت اردوغان خواهد بود. این موضوع به معنای آن است که طرح‌ها و برنامه‌های راهبردی این دولت برای متحول ساختن ترکیه از جمله تدوین یک قانون اساسی جدید، حل مسئله کردها، کاهش نفوذ نظامیان در حوزه سیاست و... کماکان ادامه پیدا خواهد کرد. به‌ویژه نتایج این انتخابات عزم اردوغان برای برگزاری رفراندوم جهت تغییر قانون اساسی را مضاعف خواهد ساخت و از این رو می‌توان پیش‌بینی کرد که در دوره سوم فعالیت دولت وی، برگزاری رفراندوم در این زمینه به‌طور جدی در دستور کار قرار گیرد. تدوین قانون اساسی جدید نیز گام مهم و مؤثر دیگری برای تحقق هدف استراتژیک دولت مبنی بر الحاق ترکیه به اتحادیه اروپا خواهد بود.

همچنین نتایج انتخابات، چشم‌انداز روشنی را برای تداوم روندهای حاکم بر سیاست خارجی ترکیه از جمله پیگیری یک سیاست متوازن در نظام بین‌الملل که هم معطوف به تداوم روابط با غرب و هم تداوم و توسعه نقش‌آفرینی در مناطقی چون خاورمیانه و قفقاز باشد به‌وجود خواهد آورد. از این رو قابل پیش‌بینی است که ترکیه در سال‌های آتی نیز موقعیت خود را به‌عنوان یکی از بازیگران مهم معادلات این مناطق همچون مناقشه فلسطین یا مناقشه قره‌باغ حفظ نماید.